

Έναν θησαυρό σπάνιων ηχητικών και ιστορικών ντοκουμέντων αναδεικνύει το βιβλίο με τίτλο «Θυμάμαι...». Πρόκειται για μια τρίγλωσση έκδοση, στα ελληνικά, τα αγγλικά και τα ισπανοεβραϊκά, ένα βιβλίο-CD, βασισμένο στο μουσικό αρχείο του Αλμπέρτου Ναρ και σε επιμέλεια του Λέοντος Α. Ναρ.

Επιζώντες του Ολοκαυτώματος τραγουδούν σεφαραδίτικα τραγούδια, σπάνια ηχητικά αρχεία που ακούστηκαν για τελευταία φορά σε μέρες σκοτεινές και σπίτια κλειστά, σημαδεύοντας τη στερνή στιγμή του αποχωρισμού από την αγαπημένη τους Θεσσαλονίκη, της εξορίας και του θανάτου.

Ο Αλμπέρτος Ναρ, ως απόγονος επιζώντων του Ολοκαυτώματος, σκιαγράφησε τον οδυνηρότατο απόηχο που άφησε η ναζιστική θηριωδία στις ψυχές και στα σώματα των δικών του ανθρώπων. Τη δεκαετία του '90 ηχογράφησε γυναίκες και άντρες που επιβίωσαν από το Ολοκαύτωμα, διατηρώντας με αυτόν τον τρόπο σπάνια ηχητικά ντοκουμέντα, που αλλιώς θα είχαν χαθεί παντοτινά. Φίλοι των γονιών του οι περισσότεροι, ερασιτέχνες ερμηνευτές των τραγουδιών, διασώζουν τα σεφαραδίτικα, μια διάλεκτο που έχει ως βάση της τη γλώσσα που μιλιόταν στην Καστίλη πριν από πέντε αιώνες και περιείχε ελληνικές, τουρκικές, ισπανικές και ιταλικές λέξεις.

«Τούτα τα τραγούδια τα 'λεγαν ως προχτές στη Σαλονίκη οι κοπέλες καθώς συγύριζαν την κάμαρά τους, οι εργάτες στα καπνομάγαζα, οι βαρκάρηδες στο λιμάνι. Και με το πέσιμο

της νύχτας, η μελωδία ξεχυνόταν από τα μισόκλειστα παράθυρα, απλωνόταν στα κακοτράχαλα καλντερίμια, αγκάλιαζε τη γειτονιά ολάκερη.

Μανάδες που νανούριζαν τα μικρά τους, παλικάρια που παίνευαν της αγαπημένης τους τα κάλλη, λεβέντες που έπνιγαν τον καημό τους στο κρασί, κάποια κορίτσια που σιγοψιθύριζαν τους μύχιους πόθους της καρδιάς τους, κάποια γερόντια στο πλατύσκαλο που αναμετρούσαν το βάρος της μέρας που ξεψυχούσε» σημειώνει ο Αλμπέρτος Ναρ στον πρόλογο του βιβλίου «Οι συναγωγές της Θεσσαλονίκης – Τα τραγούδια μας» (πρόλογος Γιώργος Ιωάννου, εκδόσεις Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, 1985).

Λέων Α. Ναρ Ο Λέων Α. Ναρ, γιος του Αλμπέρτου Ναρ, γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1974. Σπούδασε Κλασική Φιλολογία στο ΑΠΘ και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές Νεοελληνικής Φιλολογίας, Βιβλιολογίας και Διδακτικής της Λογοτεχνίας στο ίδιο Πανεπιστήμιο (2000), ενώ το 2007 αναγορεύτηκε διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας. Το 2019 δίδαξε δημιουργική γραφή στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Ελεύθερου Ανοιχτού Πανεπιστημίου.

Φέτος επιμελήθηκε τον τρίγλωσσο τόμο «Θυμάμαι / I Remember» (εκδ. Ιανός), ο οποίος περιλαμβάνει και CD με ηχογραφήσεις σεφαραδίτικων τραγουδιών, ερμηνευμένων από επιζώντες του Ολοκαυτώματος, που περιέχονται στο μουσικό αρχείο του Αλμπέρτου Ναρ. Στη συνέντευξη που ακολουθεί μιλά για τον αντισημιτισμό στη χώρα μας, για τον σεφαραδίτικο πολιτισμό, τις άγνωστες πτυχές του που φέρνει στο φως το βιβλίο αλλά και όσα θυμάται από τον πατέρα του.

Σήμερα πιστεύετε ότι ο αντισημιτισμός ενδημεί στην ελληνική κοινωνία;

Δυστυχώς, η εικόνα δεν είναι ευχάριστη. Η βεβήλωση εβραϊκών μνημείων και νεκροταφείων τείνει πια να γίνεται πολύ συχνά θέμα στα δελτία ειδήσεων. Όσα θετικά βήματα έχουν γίνει – γιατί σίγουρα έχουμε μια θετική κινητικότητα από φορείς, συλλογικότητες αλλά και μεμονωμένους συμπολίτες μας – δεν αρκούν σε καμία περίπτωση, αποτελούν ωστόσο μια πολύ καλή βάση προβληματισμού. Ο αγώνας πρέπει να είναι διαρκής.

Σε καθημερινή βάση σχεδόν έρχομαι αντιμέτωπος με υγιώς σκεπτόμενους ανθρώπους, οι

οποίοι, συζητώντας, ομολογούν την άγνοιά τους σχετικά με θέματα που αφορούν το παρελθόν της Θεσσαλονίκης. Οι υγιώς σκεπτόμενοι είναι πρόθυμοι να ακούσουν, να μάθουν και να προβληματιστούν. Αυτοί, μαζί με τους άλλους, τους ήδη υποψιασμένους, θα απαντήσουν συλλογικά, υψώνοντας τη φωνή τους απέναντι στις ακραίες αντιλήψεις.

Είναι καιρός, νομίζω, να πάμε ένα βήμα παρακάτω – γιατί, το τονίζω, έχουμε προχωρήσει αρκετά – και να διαχειριστούμε με περισσότερο σεβασμό τη μνήμη των χιλιάδων νεκρών συμπολιτών μας και όχι μόνο αυτών, γιατί υπάρχουν και οι χιλιάδες Έλληνες Εβραίοι σήμερα που δικαιούνται να ζουν χωρίς να πλανάται διαρκώς από πάνω τους το πλέγμα της κατασυκοφάντησης και της συνωμοσιολογίας.

Τι ήταν αυτό που σας εντυπωσίασε περισσότερο κατά τη διάρκεια της επιμέλειας της έκδοσης;

Το γεγονός ότι κατάλαβα από πρώτο χέρι πως αν ο πατέρας μου δεν ηχογραφούσε τη δεκαετία του '90 ηλικιωμένους επιβιώσαντες και επιβιώσασες του Ολοκαυτώματος, δεν θα διασώζονταν δεκάδες τραγούδια. Φίλοι των γονιών μου οι περισσότεροι, ερασιτέχνες ερμηνευτές των τραγουδιών, αποθησαύριζαν σπάνια ηχητικά ντοκουμέντα που διασώζουν μια γλώσσα με ελληνικές, τουρκικές, ισπανικές και ιταλικές λέξεις, διάλεκτο που έχει ως βάση της τη γλώσσα που μιλιόταν στην Καστίλη πριν από πέντε αιώνες.

Επιζώντες του Ολοκαυτώματος τραγουδούν σεφαραδίτικα τραγούδια. Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του σεφαραδίτικου πολιτισμού; Είναι μια ευκαιρία διάσωσης της ιστορικής μνήμης;

Ο κύριος όγκος των Εβραίων που εκδιώχθηκαν από την Ισπανία το 1492, ύστερα από το διάταγμα που εξέδωσαν οι βασιλείς της Φερδινάνδος και Ισαβέλλα, κατέληξε κυρίως στη Θεσσαλονίκη, στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Από τον 15ο αιώνα στις μεγάλες πόλεις των οθωμανικών Βαλκανίων υπήρχε μεγάλη κοινότητα ισπανόφωνων Εβραίων, οι οποίοι στο διάβα του χρόνου εντάχτηκαν στην οθωμανική κοινωνία, όπου η ταυτότητα προσδιοριζόταν κυρίως με βάση τη θρησκεία, αποτελώντας ταυτόχρονα ένα αναπόσπαστο μέρος του τοπικού πολιτισμού.

Ειδικότερα στη Θεσσαλονίκη η ισπανοεβραϊκή γλώσσα, με την προσθήκη βέβαια πολλών

τουρκικών λέξεων και εκφράσεων, αφού η πόλη βρισκόταν για αιώνες υπό οθωμανική κατοχή, παρέμεινε, και παραμένει στο μέγεθος του δυνατού, ζωντανή μέχρι σήμερα. Τα ισπανοεβραϊκά δεν αποτέλεσαν απλώς έναν επικοινωνιακό κώδικα αλλά την έκφραση της ουσίας του σεφαραδίτισμού, της ψυχής του, της ίδιας του της ιστορίας.

Η συνειδητοποίηση της μοναδικότητας της γλώσσας ως ζωντανού φορέα έκφρασης της συλλογικής μνήμης του σεφαραδίτικου πολιτισμού οδήγησε τα τελευταία χρόνια σε μια αξιοσημείωτη αναβίωση του ενδιαφέροντος για τη διατήρηση της πολιτισμικής του ταυτότητας.

Γιατί επιλέξατε να κυκλοφορήσετε το βιβλίο σε τρίγλωσση έκδοση, κάτι που γίνεται για πρώτη φορά;

Δώστε μας ένα στίγμα για τα σεφαραδίτικα τραγούδια. Είναι πολύ χρήσιμο να διαβάσεις στο βιβλίο-CD τους στίχους των τραγουδιών σε τρεις γλώσσες. Ανάλογη αξία έχει το γεγονός ότι τόσο το εξαιρετικό προλογικό κείμενο του μουσικολόγου Νίκου Ορδουλιδη όσο και το δικό μου διαβάζονται στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα □ γι' αυτόν τον λόγο το βιβλίο έχει απήχηση όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό.

Τα σεφαραδίτικα τραγούδια είναι έκφραση μιας ευρύτερης μεσογειακής μουσικής παράδοσης που περιλαμβάνει στοιχεία ισπανόφωνων μελωδιών, τραγούδια της Μικράς Ασίας και της Πόλης, τις μουσικές του Αιγαίου και της Κρήτης, βαλκανικούς ρυθμούς και χορούς, τσιγγάνικα μοτίβα αλλά και ιταλικές καντάδες. Η σεφαραδίτικη μουσική έχει τις ρίζες της στη μεσαιωνική Ανδαλουσία, στον χώρο και στον χρόνο της συνύπαρξης και συνδημιουργίας Χριστιανών, Εβραίων και Μουσουλμάνων. Από τον διωγμό του 1492 και μετά το κέντρο αυτής της συνύπαρξης μεταφέρθηκε ανατολικότερα, στις περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και κυρίως στη Θεσσαλονίκη, που δέχτηκε, όπως είπαμε, το μεγαλύτερο κομμάτι των προσφύγων.

Τα σεφαραδίτικα τραγούδια, όπως είναι φυσικό, είναι αρκετά αντιφατικά, λόγω των ετερόκλητων στοιχείων τους: από τη μια ο ευρωπαϊκός Μεσαίωνας με στοιχεία της λαϊκής μουσικής της Ιβηρικής Χερσονήσου και από την άλλη τα Βαλκάνια.

Πείτε μας λίγα λόγια για τον πατέρα σας.

Ο πατέρας μου, ο Αλμπέρτος Ναρ (1947-2005), ως λογοτέχνης του βιώματος και της συλλογικής μνήμης αποτύπωσε την ιδιαίτερη ψυχοσύνθεση του Θεσσαλονικιού Εβραίου, αναζητώντας παράλληλα την προσωπική του ταυτότητα και ανακαλώντας μνήμες. Ως απόγονος επιζώντων του Ολοκαυτώματος, σκιαγράφησε τον οδυνηρότατο απόηχο που η ναζιστική θηριωδία άφησε στις ψυχές και στα σώματα των δικών του ανθρώπων. Η σχέση παρελθόντος - παρόντος αποτέλεσε σταθερά και στα ερευνητικά κείμενα του, εκεί όπου το τραύμα της απώλειας γίνεται και τραύμα της μνήμης.

Ανάμεσα στις μελέτες και στα άρθρα του που αναφέρονται στην οργάνωση και στις δραστηριότητες της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Θεσσαλονίκης κυρίως πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο διασώζει και ζωντανεύει τον μουσικό πλούτο των σεφαραδίτικων τραγουδιών, ηχογραφώντας επιβιώσαντες και επιβίωσασες του Ολοκαυτώματος τη δεκαετία του '90. Παραδίδει έτσι στη συλλογική μνήμη πηγές της εθνικής αλλά και της παγκόσμιας μουσικής κληρονομιάς, πρόσφορες για μελλοντική ερευνητική αξιοποίηση.

Μεγάλο μέρος του μουσικού του αρχείου, από το οποίο προέρχονται και οι συγκεκριμένες ηχογραφήσεις, δωρήθηκε από εμάς, την οικογένειά του, στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (ΕΛΙΑ - ΜΙΕΤ) στη Θεσσαλονίκη το 2011. Αφορμή για την κυκλοφορία του βιβλίου-CD αποτελεί η συμπλήρωση δεκαπέντε χρόνων από τον πρόωρο θάνατό του.

Πηγή: www.lifo.gr, 29.12.2020